

* "Atēna" laidusi klajā Vizbulītes Bērziņas grāmatu par Jēkabu Graubiņu "Daudz baltu dieniņu". Mūzikas zinātnieces pētījumā

par latviešu kultūrai tik nozīmīgu personību - komponistu, mūzikas kritiķi, folkloras pētnieku J. Graubiņu atklājas cilvēciskais un sarežģītais mūzikas speciālista mūžs, ko noteica arī padomju režīma apstākļi, izsūtījums Sibīrijā, divkārtēja izslēgšana no Komponistu savienības, arī atbrīvošana no darba Valsts konservātorijā, jo "nacionālistiski" orientēts mācībspēks nedrīkstot skolot padomju studentus. V. Bērziņas grāmatas lappusēs apbrīnojama atklājas J. Graubiņa nelokāmība, principiālitate un bezbailība, norobežojoties no latviešu tautasdziesmas noliedzējiem un latviskās kultūras nīdējiem, kādi diemžēl bija ne vien starp "pārraugiem", kas bija atsūtīti no Maskavas un toreizējās Ļeņingradas, bet arī starp Valsts konservātorijas mācībspēkiem.

J. Graubiņa stingrā stāja izšķīra viņa likteni - 1950. gadā viņu arestē, un seko izsūtījums uz Soļikamsku Sibīrijā. Pārvarot smagos sarūgtinājumus pēc kolēģu un citu padomju režīmam pakalpiņu mūzikas kritiķu uzbrukumiem presē un konferencēs, J. Graubiņš bieži, mājās pārnācis, rakstīja dzeju, ko pats pie-

ticīgi dēvēja par pantiem. Dažas no šādām rakstāmgaldam uztī-

cētām pārdomām grāmatas autore ir citējusi, arī tās, kas saistītas ar tautas gadsimta traģēdiju - izvešanām. "Mans gājiens ir smags,/ Manas kājas ir lēnas,/ Aiz manis, man priekšā/ Kapeņes rēnas. (..) Kurp tieku es dzīts,/ Kurp dzen manus brāļus?/ Dievs, ritini kopā/ Dzelzceļus tālus." Šīs rindas tapušas tikai gadu pirms aresta (1949. gada deportāciju laikā), kad arī pie Graubiņu ģimenes namdurvīm piekļāvēja čekas rokaspuīši. Taču J. Graubiņu no ieslodzījuma atbrīvoja agrāk par piespriesto termiņu, jo Sibīrijas soda noņemnes raktuvēs bija iedragāta viņa veselība. 1955. gadā Latvijā atgriežas "fiziski aizlauztais, bet garā stiprais, "labošanas" darbos tā arī neizlabotais" (V. Bērziņa) J. Graubiņš un ar dzīvesbiedres Ērikas atbalstu ģimenes un draugu lokā turpina savus aizsāktos sirdsdarbus, kompozīcijās joprojām ceļ godā noniecinātos tautas brīvības ideālus, arī Pumpura "Lāčplēsis" pārtop vairāku daļu simfoniskā svītā.

Vairākas grāmatas lappuses autore veltījusi J. Graubiņa sadarbībai ar E. Smiļģa režijas asistenti Margu Teteri, kas bija iecerējusi veidot latviešu tautas seno gadskārtu ieražu un tradīciju uzvedumu "Saulgrieži". Vēlāk tika nodibināts arī Tautas teātris ar šādu nosaukumu. Bija satikušies divi vienas ētiskas un aistē-

tiskas ticības mākslinieki un radījuši leģendāras vērtības, kuŗu atbalsis vēl līdz mūsdienām tiek daudzīnātas un nu iemūīinātas mūīkoloīes V. Bērīnas grāmatā. Arī J. Graubiņa apdares un oriīinālkompozīcijas "Saulgrīeīīu" uzvedumam beīdzot ir vienkopus analizētas un to nenolīdzamajai vērtībai parādīts pieīnācīgs gods un atīinība. Parāds ir atdots. Ne vien leīgendārajam Jēkabam Graubiņam, bet arī daudīiem citīem latvieīu kultūras kopēīiem un nosargātāīiem tajos laīkos, kad par to tīka maksāts ar brīvību un nereti arī ar dzīvību. Grāmata, kas tapusi ar Valsts KKF, Ievas Graubiņas, Ģīrta Bīrīīa, Anītas un Ģīrta Pāīīu atbalītu, izdota cīetos vākos, 334 lpp. Mākslīniecīsko ietērpū veidoīis Māris Ābele.

Irēna Lagzdiņa